

Vítězslav Novák

KLAVÍRNÍ SKLADBY

VZPOMÍNKY, op. 6

1. Triste (Andante sostenuto) — 2. Inquieto (Allegro agitato) — 3. Amoroso (Lento con tenerezza)

SERENÁDY, op. 9

1. Con moto, ma molto espressivo — 2. Poco andante, scherzando — 3. Sostenuto mesto — 4. Andantino quasi allegretto

BARKAROLY, op. 10

1. Za slunných dnů (Poco allegretto) — 2. V teskné chvíli (Non troppo lento malinconico) — 3. Andante grazioso
4. Intimní (Allegretto) — 5. Barkarola baladická (Tempestoso)

EKLOGY, op. 11

1. Allegretto — 2. Jarní píseň (Allegro con anima) — 3. Andantino innocente — 4. V národním tónu (Andante tranquillo)

ANNA MÁCHOVÁ — klavír

Hudební režie Jan Vrána ● Zvuková režie ing. Stanislav Sýkora a Václav Zamazal ● Technická spolupráce Jaroslav Zach a Vladimír Novák
Nahráno 4.—18. června 1975 v pražském studiu Domovina

Hudba pro klavír je v tvorbě Vítězslava Nováka (1870 až 1949) zastoupena dosti početně. Čtrnáct klavírních opusů tvoří téměř čtvrtinu celého skladatelova odkazu. Klavírní tvorba je soustředěna do první poloviny Novákovy tvůrčí činnosti, přesněji do let 1890—1920; později se Novák sólovému klavíru již nevěnoval a obrátil své úsilí k vokálním, orchestrálním a hudebně dramatickým pracím.

V soudobém koncertním repertoáru se z poměrně rozsáhlého a mnohotvárného souboru Novákovy klavírního díla objevuje jen několik skladeb. Hrává se Sonata eroica (komp. 1900), cyklus Písně zimních nocí (1902 až 1903), případně ještě některá ze Sonatin op. 54 (1919—1920) nebo cyklus drobných skladeb Mládí (1920). Ve stínu této známější části Novákovy klavírní tvorby dnes zůstávají díla z raného skladatelova tvůrčího období, z let 1893—1900, která byla v době svého vzniku neobyčejně úspěšná, hrála se na veřejnosti i v soukromých pražských salónech a začínajícímu autorovi otevřela nejenom vstup mezi pražskou hudební a společenskou elitu, ale i cestu do známého a vlivného Simrockova nakladatelství v Berlíně.

S tvorbou pro klavír byly spjaty už první Novákovy skladatelské pokusy, uskutečněné během studia na gymnasiu v Jindřichově Hradci v 80. letech minulého století. Pod vedením místního učitele hudby, skladatele a kapelníka Viléma Pojmana, se mladý Novák nadšeně pustil do zvládání obsáhlého klavírního repertoáru a do prvních improvizovaných pokusů, k nimž ho podněcovala touha uplatnit nově nabytou pianistickou zručnost i probouzející se potřeba vlastního tvořivého projevu. Už první zapsané kompozice naznačují silný romantický základ Novákovy talenty. Skladatel tíhne k melancholickým hudebním náladám, inspiruje se neklidnou fantazií romantických básníků, pokouší se o programní kompozice a dává všem vnějším podnětům, které chce hudbou vyjádřit, zabarvení osobní výpovědi. Romantický základ Novákovy osobnosti zůstává zachován pod všemi proměnami jeho tvůrčího profilu.

Z prvních dokumentů Novákovy uměleckého vývoje se zachovala pouze menší část. Skladatel svá raná díla v pozdějších letech ničil, protože si byl dobře vědom jejich nedokonalosti. Nechyběla jim sice autorská smělost a odvaha mířit k vysokým cílům, avšak byly příliš viditelně poznamenány nedostatkem soustavnějšího teoretického školení.

Po roce 1889, kdy Novák začal studovat na konzervatoři v Praze (a současně na právnické fakultě) jeho skladatelské snahy na čas umlkají. Ctižádostivý mladík prožívá těžké zklamání, protože jeho ambiciózní, avšak neukázněný talent posuzují učitelé značně nemilosrdně. Novák o tom píše ve svých Pamětech: „Po povzbuzujících předpovědích Pojmanových, po uznalých kritikách gymnasijských spolužáků, kteří mě pro mé dlouhé vlasy nazývali Lisztem, po očekávání, jaký dojem udělám v Praze, následovalo nejdrsnější rozčarování. V prvním ročníku varhanické školy jsem udělal jakýsi dojem tou právnickou fakultou, ale svými hudebními výkony a výtvoři dočista žádný... Bylo mi hrozné! Práva jsem vášnivě nenáviděl — ta mě svírala v svém šeredném objetí. Hudbu jsem nade vše miloval — ta se ode mne chladně odvracela.“

Rozhodující zlom v Novákově uměleckém vývoji přinesl rok 1892, kdy mladý autor začal studovat ve třídě Antonína Dvořáka. Slavný skladatel cenil u svých žáků spíše originální osobnost než pečlivé plnění školních povinností a pod tímto tolerantním vlivem se i svébytné nadání Vítězslava Nováka rozvinulo bez zábran. Přibližně od roku 1893 tak vznikají skladby, které dosáhly nejen okamžitých společenských úspěchů, ale které obstály i později před kritickými očima zralého skladatele a mohly být zařazeny mezi jeho díla označená opusovým číslem. Z tohoto prvního tvůrčího období pocházejí též čtyři cykly klavírních miniatur: Vzpomínky op. 6, Serenády op. 9, Barkaroly op. 10 a Eklogy op. 11. Všechny vznikly mezi rokem 1894 a 1896. Hudba těchto cyklů má mnoho společného. Je to intimní lyrika, zachycující skladatelovy nejosobnější dojmy a nálady, ať už jsou viděny z hloubi

bezprostřední citové působnosti nebo v humornějším světle časového odstupu. Skladby vyrůstají z milostných a přírodních inspirací, které jsou dokresleny verši dobových básníků. Melodická invence už zde naznačuje svébytné novákovské tóny, ve stylizačních prostředcích čerpají ještě tato mladá díla z tvorby romantických mistrů klavíru (Schumann, Chopin, Brahms).

Vzpomínky op. 6 ožívají zážitky dětských a gymnasijských let v Jindřichově Hradci. Jejich třetí část, Amoroso, jež se váže k někdejší Novákově jindřichohradecké přítelkyni, je jakýmsi protějškem Písně lásky Josefa Suka. Celý cyklus je věnován polskému skladateli a pianistovi Ignaci Paderewskému a byl poprvé vydán dva roky po svém vzniku, v roce 1896, u N. Simrocka v Berlíně.

Serenády op. 9 mají jasnější ladění. Jsou opatřeny motem z básní J. Vrchlického, J. Kvapila a J. Vrbaty, avšak sladkobolná milostná lyrika je v hudbě transponována do trochu ironické polohy. Tři části tohoto cyklu (č. 1, 2 a 4) upravil Novák též pro housle a klavír. Původní klavírní znění bylo vydáno u N. Simrocka hned dvakrát za sebou, v roce 1895 a 1896.

Barkaroly op. 10 a Eklogy op. 11, dva klavírní cykly s milostnými a přírodními inspiracemi, vznikly v těsném časovém sousedství na podnět Novákovy učitele klavíru na pražské konzervatoři, známého pianisty Josefa Jiráka. Jiránek byl nejenom jedním z podněcovatelů Novákovy tvůrčí práce, ale též interpretem jeho prvních skladeb, které pro jejich hudební hodnoty a vyspělé kompoziční zpracování velmi obdivoval. Některé části Barkarol a Eklog mají přímé programové označení, jinde je námět opět vyjádřen básnickým veršem. Barkarola č. 2 je opatřena motem z milostné básně J. Boreckého, Eklogy č. 1 a 3 uvádějí přírodní obrazy z tvorby A. Klášterského. Oba cykly byly poprvé vydány v Simrockově nakladatelství v roce 1896.

Jitka Ludvová